

per Francesc Parcerisas

Fins aquí les línies mestres de la discussió que se'ns planteja aquesta tarda. El títol genèric d'aquest debat —el tenen present a tots els programes i anuncis— és «El valor de la paraula». Doncs bé, d'acord amb les línies proposades de discussió, i amb el títol de la trobada, jo els demano que escoltin un moment aquestes paraules: «Jo pertanyo a un antiquíssim poble en vies d'extinció; sé, per la meua tradició oral i escrita, com diferents estats es van repartir les terres del meu poble, i jo mateix he vist com els estats més poderosos parcel·laven i continuen parcel·lant les terres en províncies més petites, més fàcils de controlar; he vist com els colons arribaven per ajudar a explotar les nostres riqueses, i molts es quedaven a viure entre nosaltres, i es confonien amb els indígenes, fins a ser tractats com a tals, de manera que molt sovint ja no sabem si som fills dels explotats o dels explotadors; he conegut els nens que anaven a escoles on els ensenyaven a llegir i a escriure en una llengua que no era la dels seus pares —jo n'he estat un—; desplaçats culturalment dins el seu territori; però a més a més he vist, any rere any, com l'explotació es disfressava d'indigenisme, i com, per fer-nos creure que res no havia

canviat, i que érem moderns i lliures, s'exhibien els nostres tòtems tradicionals, o les nostres danses, a les reserves indígenes, convertides en un parc temàtic que visiten els turistes; i he vist, també, com en els últims anys, en sortir de casa, ja no sabia si era o no era a casa, ja no sabia si era o no era al meu poble: la globalització urbanística ens ha convertit en un parc temàtic, o en una botiga d'aeroport internacional... Teníem una cultura, una llengua, i potser una manera de pensar..., i ara que no tenim res d'això, per no dir que ja hem arribat gairebé a l'extinció, ens diuen que som un model de convivència, perquè no sabem qui som.»

Confiat en el «valor de la paraula» els acabo d'explicar una realitat en forma de faula. El poble a què em refereixo, no cal dir-ho, no és cap dels esmentats en les línies de discussió marcades pels organitzadors, no és Mèxic, ni l'Índia, ni Galícia, ni Nigèria... El meu poble és aquí mateix, a Barcelona, i estic obligat a explicar-los que la paraula és memòria i que només la memòria ens pot salvar de la destrucció. De la destrucció del medi ambient, per descomptat, però, més important encara, de la destrucció de la identitat de les persones, de la seva història. Si som capaços de criticar que Nigèria s'hagi convertit en un abocador de residus del món desenvolupat, no veig per què no hem de ser capaços de criticar que aquests edificis de convencions on ens trobem —els més grans del sud d'Europa— siguin el més gran abocador del turisme dels professionals del món modern. Sempre es podrà argumentar —aquí i allà— que alguns panxacontents n'han sortit beneficiats, i que, indirectament, els diners arriben a embrutar moltes altres mans; o també es podrà argüir que, tot plegat, és un signe de progrés, de la transformació radical dels temps moderns que s'efectua sota el lema —que sembla que mai no podem discutir— «hem de créixer», «és bo tenir més», «la quantitat és la qualitat».

Jo sóc un escriptor i no sóc aquí per a oposar-me a les filosofies del creixement econòmic i de la destrucció disfressada que comporten. Sóc aquí per a defensar amb la paraula allò que per a mi és imprescindible, perquè va lligat a la meua llengua, que és l'única eina de què dispo. Sóc aquí per a defensar, amb la paraula, la memòria. M'hi obliga la llengua, i m'hi obliguen els bons amics del Centre Català del PEN que m'hi han convidat com a poeta a fer servir la paraula per tal d'ensenyar-los la disfressa.

Avui, aquí, en aquest edifici, sàpiguen que seuen —que seiem amb horror, però sobretot amb una pena infinita— damunt d'un cementiri dels nostres avantpassats. Quan es passegin una estona per aquest enorme espai del Fòrum, que la propaganda ens diu que «hem guanyat» per al glamour de l'urbanisme contemporani, per a la foto en technicolor de la ciutat-logotip o per als negocis no de la BCN sinó de la BPT (Barcelona Parc Temàtic), sàpiguen —dic— que aquest és, també, un espai que «hem perdut» per a la memòria del nostre poble. És cert que aquest espai damunt el qual vostès seuen representa aparentment la sostenibilitat (a sota, o als costats

—«integrades», com se sol dir avui—, hi ha algunes grans depuradores de les aigües residuals de la ciutat, incineradores d'escombraries, i al costat plantes de generació d'electricitat); i és cert que aquests són elements necessaris per a l'estructura i el funcionament de la ciutat moderna (elements que podem dissimular o dels quals podem enorgullir-nos-en, segons calgui). Però també és cert que, igual com amaguem aquestes estructures tècniques imprescindibles per al nostre confort modern, n'amaguen d'altres que són més doloroses per a l'ecosistema de la memòria.

A Palerm, a Sicília, hi ha un dels costums més bells que he conegut. El dia dels morts les criatures porten menges fetes de massapà a les tombes dels familiars (dels seus avis, dels tiets, d'algun germà, o d'un pare...) i hi fan una festa. I, a la nit, són els morts que tornen a casa i porten joguines als nens: morts i vius són una sola família, en l'agraïment i en el respecte, en la memòria del dolor i de la felicitat. Nosaltres no tenim un costum tan bonic, i, gràcies a aquesta colossal urbanització, ara no tenim ni tan sols un record per als morts. Els acabo de dir que seuen damunt els nostres morts, en un intent per esborrar la nostra memòria. Jo diria, fins i tot, en un intent «deliberat», ja que la memòria i els morts massa sovint són incòmodes. Amaguem, aquí sota, la nostra hipocresia històrica: aquí hi havia el barri de Pequín, un barri de barraques miserables, pitjor encara que el barri de La Mina, que tenen aquí al davant i que els urbanistes de la ciutat —o, més ben dit, els promotors immobiliaris— mouran, quan toqui (si mai toca), a una altra banda (sempre que els preus de l'especulació, i les lleis i la convivència municipal, els ho permetin). Però, a més a més, aquí sota hi ha —en present, ja que el valor de la paraula és que no pot ser fàcilment esborrada—, hi ha, els dic, el Camp de la Bota, on el 14 de març de 1952 —dos mesos abans de la celebració del Congrés Eucarístic de Barcelona— van ser afusellats els anarquistes Pere Adrover, Jordi Pons, Josep Pérez, Genís Urrea i Santiago Amir. Però és que aquells cinc anarquistes eren només els últims de gairebé dues mil persones que van ser afusellades aquí, al Camp de la Bota. Aquí sota hi havia uns camps apartats que havien servit per a l'entrenament de tir dels soldats. La República hi va afusellar alguns dels militars revoltats a favor del general Franco al començament de la guerra civil espanyola, i la dictadura militar el va convertir en lloc habitual de les seves nombroses execucions durant més de tretze anys. Aquí la dictadura militar va afusellar mil sis-cents dinou persones i existeix un nom i un cognom, i una família, per a cadascun d'ells. A la plaça de la Fraternitat, avui desapareguda sota les obres, hi havia una làpida, també desapareguda, col·locada el 1992, amb la següent inscripció: «A tots els afusellats en aquest indret i a totes les víctimes de la Guerra Civil», amb un fragment d'un bell poema del poeta lleidatà Màrius Torres: «Que en els meus anys de joia reco-menci / sense esborrar cap cicatriu de l'esperit. / O Pare de la nit, del mar i del silenci / jo vull la pau, però no vull l'oblit.»*

El periodista Josep M. Huertas ha escrit que: «... els records que n'han quedat solen ser els dels familiars de les víctimes. Carme Alba evocava com, en assabentar-se que el seu germà Otili, militant del PSUC, havia estat afusellat el dia 14 de maig de 1941, es va traslladar ràpidament a la fossa comuna on eren duts els executats. "Hi havia unes caixes precintades i em van dir quina podia ser la seva, però no me la van deixar obrir. L'endemà vaig tornar-hi amb un martell i una escarpra, fins que vaig poder introduir-hi una mà, i la vaig treure amb pappers i fotos que eren d'ell i que havien deixat a damunt del cadàver." La Carme va aconseguir que els companys de treball del seu germà, de l'empresa Rivièr, construïssin una petita tomba a l'esborronador marc de la fossa comuna, on avui hi ha el Fossar de la Pedrera.»

«Juanito Cuadrado es va salvar a l'últim minut, quan era a punt perquè els soldats desapareixin. L'indult va arribar al moment oportú. Va complir vint-i-quatre anys de presó i va tornar al Camp de la Bota amb el periodista Miquel Villagrasa per veure com al lloc on havia estat situat el parapet dels afusellaments hi construïen la depuradora del Besòs. "En recordo poques coses, segurament per l'angoixa que hi vaig viure", explicava. "Em ve a la memòria el parapet, que era una rampa de terra vermellosa, suposo que a causa de la sang."»

Paraules semblants a les del periodista Josep M. Huertas les han escrites el sociòleg Manuel Delgado, el narrador Rafael Vallbona, l'artista plàstic Francesc Abad —que va crear una instal·lació amb els noms de tots els afusellats—, o el senyor Josep M. Trepà, que venia a dipositar aquí un ram de flors en memòria del seu germà afusellat en aquest camp. No es tracta, doncs, d'un fet esotèric o desconegut, sinó d'una ocultació interessant, destinada a fomentar el *merchandising* cultural d'aquesta zona de la ciutat. Però crec que si existeix una

sostenibilitat de la història, només pot estar basada en el respecte al passat.

En la inauguració d'aquesta conferència, en parlar dels escriptors perseguits, Salman Rushdie va fer servir el símil de l'aire que respirem amb naturalitat, sense pensar-hi i, tot de sobte, ens adonem que s'acaba, que podem arribar a no tenir-ne gens i a ofegar-nos. Sense cap mena de to apocalíptic, constatant simplement la realitat, voldria dir-los que nosaltres som un país que està acabant el seu aire, que comença a ofegar-se. El nostre ecosistema cultural és feble i es troba en ràpid retrocés. El valor de la nostra lluita, de la nostra paraula, és segurament testimonial. I si volem girar la nostra memòria per invocar els nostres morts no sabem trobar on van ser executats però ens proposen que comprem entrades per a l'espectacle monumental, lluit i tranquil d'una cultura trivial que fomenta l'oblit i el consumisme obediènt. Com a creador de paraules sóc aquí només per a fer-les valer i per a denunciar-ho.

* En el torn obert de paraules que va seguir a aquest debat, l'escriptor i coordinador dels actes, Carles Torner, ens va assabentar públicament que l'escultura de Miquel Navarro ha estat reemplaçada dins la plaça del Fòrum i que la làpida hi serà recol·locada per voluntat de l'Ajuntament de la ciutat. El goig de la notícia matisa però no esborra els arguments anteriors: el Fòrum és, avui, un indret tancat al qual el públic accedeix pagant una entrada, una situació no gens escaient per a honrar els morts. Tampoc no sembla que, a les gran línies de propaganda oficial del Fòrum, ningú s'hagi preocupat per destacar la importància, no sols simbòlica, d'aquesta memòria, a diferència de la propaganda que reben els espectacles, les botigues, i les zones d'esbarjo. [F.P. 20 maig 2004]

L'ESPIGA NO VETAT

Sapientia cordis. De Roncalli a Joan XXIII

Hilari Raguer i Suñer

Aquest llibre té el seu origen en un seminari sobre Joan XXIII tingut a l'Istituto per le Scienze Religiose de Bolonya l'estiu del 1978. Era un seminari per a historiadors de l'Església per a aprendre a aplicar el mètode històric tot estudiant la persona de Roncalli-Joan XXIII.

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Ausiàs Marc, 92-98 int. - Tel. 93 245 03 03. Fax 93 247 35 94 - E-mail: comanda@pamsa.com. Internet: www.pamsa.com. Distribució a llibreries: L'Arc de Berà. Comandes i administració: Polígon Montigalà, Bèlgica 47-49, naus 6 i 7. Tel. 93 465 30 08 - Fax 93 465 87 90 - 08917 Badalona

